

خاوری. یعقوب
واژه‌نامه تفصیلی فقه جزا/ یعقوب خاوری و همکاران. زیر نظر عمید زنجانی. -- مشهد: دانشگاه علوم
اسلامی رضوی، ۱۴۸۴.
۲۸۸ص.

ISBN: 964-7673-19-1

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیفا.
۱. حقوق جزا (فقه) -- اصطلاحها و تعبیرها. الفه عمید زنجانی، عباسعلی، ۱۳۹۶ -- ب. دانشگاه
علوم اسلامی رضوی. ج. عنوان.
BP۱۳۷/۲/۲و ۲
۲۹۷/۳۰۳
کتابخانه ملی ایران
۸۴-۱۲۸۵۶ م

واژه نامه تفصیلی فقه جزا

یعقوب خاوری و همکاران

(پژوهشگران دانشگاه علوم اسلامی رضوی)

زیر نظر آیه الله عمید زنجانی

نام کتاب وازنامه تفصیلی فقه جزا

نویسنده: یعقوب خاوری و همکاران
زیر نظر: آیت‌الله عباسعلی عمید زنجانی

ویراستار: هادی بزدی ثانی
طراح جلد: جواد سمیدی

چاپ اول: ۱۳۸۲
شمارگان: ۲۰۰۰
قیمت: ۲۰۰۰۰ ریال

حروفچینی و صفحه‌بندی: نشر و گرافیک دانشگاه علوم اسلامی رضوی
چاپ و صحافی: مؤسسه فرهنگی قدس

مرکز توزیع

مشهد مقدس: حرم مطهر، انتشارات دانشگاه علوم اسلامی رضوی

صندوق پستی: ۹۱۷۲۵-۱۱۹۳ تلفن و دورنگار: ۰۵۱۱-۲۲۲۶۸۱۷

Razavi_pj@imamreza.net

شابک: ۹۶۴-۷۶۷۳-۱۹-۱ ISBN: 964-7673-19-1

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۳۴.....الإبعاد (دور کردن).....	۱۷.....سخن ناشر.....
۳۴.....الإيهام.....	۱۹.....پیش گفتار.....
۳۴.....الاتفاق (تباہی).....	۲۵.....مقدمه استاد آية الله عميد زنجانی.....
۳۴.....الإتلاف.....	۲۹.....نشانہ های اختصاری.....
۳۵.....الاثم.....	
۳۵.....إتيان الهيمه.....	
۳۵.....إثبات الجرائم.....	۳۱.....الآثم (گناهکار، مجرم).....
۳۵.....إثبات إتيان الهيمه.....	۳۱.....الأذير (کسی که فتح دارد).....
۳۵.....إثبات التعزير.....	۳۱.....آلات الحرام (وسيلة ارتکاب حرام).....
۳۵.....إثبات حقوق الله.....	۳۱.....آلات اللہو.....
۳۶.....إثبات الزنا.....	۳۱.....آلة الحدّ و التعزير (وسيلة اجرای حد و تعزير) ...
۳۶.....إثبات السرقة.....	۳۲.....آلة القتل (وسيلة قتل).....
۳۶.....إثبات القتل.....	۳۲.....آلة القصاص (وسيلة قصاص).....
۳۶.....إثبات القذف.....	۳۳.....الآمة (مأمومه).....
۳۶.....إثبات اللواط.....	۳۳.....الإباحة.....
۳۶.....الأثلب (رجم، سنگسار).....	۳۳.....الإبانة (جدا کردن).....
۳۶.....الإثم (گناه، جرم، معصيت).....	۳۳.....الإبراء.....

..... ۵۰	 ۳۷	الاثیم (گنهگار، مجرم)
..... ۵۰	 ۳۷	الإجبار
..... ۵۰	 ۳۸	اجتماع الحدود (جمع مجازاتها)
..... ۵۰	 ۳۹	اجتماع السبب و المباشر
..... ۵۰	 ۳۹	الاجتماع في إزار واحد (جمع شدن در يك رختخواب)
..... ۵۱	 ۴۰	إجراء العقوبة (اجرای مجازات)
..... ۵۱	 ۴۰	الإجلاء (دوری کردن)
..... ۵۲	 ۴۰	الإجهاز (کشتن)
..... ۵۳	 ۴۱	الإجهاض (سقط جنین)
..... ۵۴	 ۴۱	الاحتباس (حبس کردن، نگهداشتن)
..... ۵۵	 ۴۱	الاحتراز (پناه بردن به جای)
..... ۵۵	 ۴۱	الاحتكار
..... ۵۷	 ۴۲	الاحتياط في الدماء (احتیاط در خون)
..... ۵۷	 ۴۲	الاحتیال (کلاهبرداری)
..... ۵۷	 ۴۳	الأحراز (حرز)
..... ۵۸	 ۴۳	الإحراق (آتش زدن، سوزاندن)
..... ۵۸	 ۴۴	الإحصان
..... ۵۸	 ۴۴	الإحضار
..... ۵۸	 ۴۵	الأحكام التکلیفیه
..... ۵۸	 ۴۶	أحكام الذمة
..... ۵۹	 ۴۷	الإخافة (ترساندن)
..... ۵۹	 ۴۷	الاختصاص (صلاحیت)
..... ۵۹	 ۴۷	الاختیاف (ربودن)
..... ۶۰	 ۴۸	الاختلاس
..... ۶۰	 ۴۹	الاختیار
..... ۶۰	 ۴۹	الإخراج في الليل (بیرون بردن شبانه کسی از خانه)
..... ۶۰	 ۴۹	أداء الدية من بيت المال (ادای دیه از بیت المال)
..... ۶۱	 ۵۰	أداء الشهادة

استیفاء القصاص.....	۶۱	الاقتراض (ازالة بکارت).....	۷۷
الاستیمان.....	۶۲	الاقتضاض (ازالة بکارت).....	۷۷
الإسکار (مست کردن).....	۶۳	الإفساد فی الأرض.....	۷۷
الإسلال (سرقت پنهانی).....	۶۳	الإفضاء.....	۷۸
الاشتباه.....	۶۳	الإفلاس.....	۷۸
الاشتباه الحکمی.....	۶۵	الإقادة (قصاص کردن).....	۷۸
الاشتباه الموضوعی.....	۶۵	إقامة البینة.....	۷۸
الاشتراك فی الجنایة (شرکت در جرم).....	۶۵	إقامة الدعوی.....	۷۸
إشهار السلاح (برهنه کردن سلاح).....	۶۵	إقامة الحدود (اقامه و اجرای حدود).....	۷۹
الاصطدام (تصادف).....	۶۷	الاقتراف (مرتکب شدن).....	۸۰
الاضطرار.....	۶۷	الاقتناء (به دست آوردن، مالک شدن).....	۸۰
الاطلاع.....	۶۸	الإقرار.....	۸۰
الإعانة علی الإثم (معاونت در جرم).....	۶۸	الإكراه.....	۸۱
الاعتداء بالمثل (مقابله به مثل).....	۶۹	الإكراه علی القتل (اکراه به قتل).....	۸۲
الاعتراف.....	۶۹	أكل الحرام (حرامخواری).....	۸۳
الاعتقال (بازداشت، حبس).....	۶۹	إلقاء السمّ (سم ریختن).....	۸۴
الاعتناق (بغل کردن).....	۷۰	الإلقاء فی البحر (در دریا انداختن).....	۸۴
الأعذار الفقهیة (عذرهای فقهی).....	۷۰	الإلقاء فی النار (در آتش انداختن).....	۸۴
الإعسار.....	۷۱	الإلقاء فی المسببة (انداختن در میان درندگان).....	۸۴
إعنات الشهود (به مشقت افکندن گواهان).....	۷۲	الأمان.....	۸۵
الإعتاف فی الجماع (عنف در جماع).....	۷۳	الأمانة.....	۸۵
الإغارة (غارت کردن، شیخون زدن).....	۷۳	الامتناع من النفقة (نفقه ندادن).....	۸۶
الاغتیال (ترو، کشتن پنهانی).....	۷۴	أُمّ الحبائث (مادر بدیها، شراب).....	۸۶
الإغراء (تشویق، تحریک).....	۷۴	الأمر بالمعروف و النهی عن المنکر.....	۸۶
إغراء الكلب (برانگیختن سگ).....	۷۵	الأمر بالقتل.....	۸۷
أغراض العقوبات (اهداف مجازاتها).....	۷۵	الإمساك للقتل (گرفتن کسی که دیگری او را	
الإغلال (خیانت، سرقت از غنایم).....	۷۶	بکشد).....	۸۷
الإغماء (بیهوشی).....	۷۶	الانتحار (خودکشی).....	۸۸
الإفاقة.....	۷۷	الانتحال (نوعی سرقت).....	۸۹
الإفراء.....	۷۷	الانتهاب (نوعی سرقت).....	۸۹

۸۹	اندمال المرح (بهود زخم)
۹۰	الانقياد (فرمانبرداري)
۹۰	إنكار العارية
۹۰	إنهاش الحية (تحريك مار برای نگريدن)
۹۰	أنواع العقوبات (انواع مجازات)
۹۲	أهل الأمان
۹۲	أهل البغي
۹۲	أهل الذمة
۹۳	الإيداع (وديعه گذاري)
۹۳	إيذاء المسلم (آزار مسلمان)
۹۳	الإيقاب
۹۳	الإيلاء
۹۴	الإيلاج
۹۴	الأيمان
۹۵	الباذق (آب انگور)
۹۵	البازلة (زخمی که از آن خون جاری شود)
۹۵	الباضعة
۹۶	الباغی
۹۶	البدعة
۹۶	البرائة
۹۷	برء الجراحة
۹۷	البرزة (آشكار)
۹۷	البرطيل (رشوه)
۹۷	البغاء (زنا)
۹۸	البغاة (باغيان)
۹۸	البغي
۹۹	البيئة
۱۰۱	التأديب
۱۰۱	تأديب الطفل
۱۰۲	التترس (سیر انسانی)
۱۰۲	التجری (نافرمانی)
۱۰۳	التجسس (جاسوسی)
۱۰۴	التحذير (هشدار دادن)
۱۰۵	التحريق (آتش زدن)
۱۰۵	التحريم (حرام کردن)
۱۰۵	التحكيم (داور گرفتن)
۱۰۶	التحليف (سوگند دادن)
۱۰۷	التحليل (حلال شمردن)
۱۰۷	تحمل الشهادة (شاهد قرار گرفتن)
۱۰۷	تداخل العقوبات (تداخل مجازاتها)
۱۰۷	التدليس
۱۰۸	ترك الإنفاق (ترك نفقه)
۱۰۹	ترك الصلاة (ترك نماز)
۱۰۹	ترك الصيام (ترك روزه)
۱۱۰	ترك الواجب
۱۱۰	التزوير (جعل)
۱۱۰	التساب (دشنام دادن)
۱۱۱	التسيب
۱۱۳	التستر (بزه پوشی)
۱۱۳	التسميم (سم دادن)
۱۱۴	التشريع (كالبدشكافي)
۱۱۵	التشهير (مشهور کردن، مجازات)
۱۱۵	التصادم (تصادف)
۱۱۵	التظاهر بالفسق (تظاهر به فسق)
۱۱۶	تعارض البيّنات

باب «ت»

باب «ب»

۱۳۱.....	التناسب.....	۱۱۷.....	تعدد الجرمية.....
۱۳۱.....	التنكيل (خوار کردن).....	۱۱۷.....	تعدد الزوجات (چندهمسری).....
۱۳۱.....	توارد الشهادات.....	۱۱۷.....	التعدی (تجاوز).....
۱۳۱.....	التواطؤ (تباہی).....	۱۱۸.....	التعزیر.....
۱۳۲.....	التوافق.....	۱۲۱.....	التعزیر الشرعی.....
۱۳۲.....	التوبة.....	۱۲۱.....	التعزیرات المقدرة.....
۱۳۳.....	التهمة.....	۱۲۱.....	التعویق (تأخیر).....
۱۳۳.....	التیفاف (بازداشتگاه).....	۱۲۲.....	التعییر (سرزنش).....
		۱۲۲.....	التغریب (تبعید، دور کردن).....
		۱۲۳.....	التغریم (غرامت پردازی).....
		۱۲۳.....	التغلیظ (تشدید).....
۱۳۵.....	الجانفہ.....	۱۲۳.....	تغلیظ الدیة (تشدید دیه).....
۱۳۵.....	الجانسوس.....	۱۲۳.....	تغلیظ القسم.....
۱۳۵.....	الجانفی.....	۱۲۴.....	تغلیظ اللعان.....
۱۳۶.....	الجُب (قطع کردن، بریدن از مقابل).....	۱۲۴.....	تغلیظ العقوبة (تشدید مجازات).....
۱۳۶.....	الجُبَّار (هذر).....	۱۲۵.....	تغییر الجنسیة.....
۱۳۶.....	جحد العارية (انکار عاریه).....	۱۲۵.....	التفخیز.....
۱۳۷.....	الجراح (زخمها).....	۱۲۵.....	تفرید العقوبات (فردی کردن مجازات).....
۱۳۷.....	الجريرة.....	۱۲۶.....	التفلیس.....
۱۳۸.....	الجرمة (جرم).....	۱۲۶.....	التقادم (مرور زمان).....
۱۳۸.....	الجرمة السياسية (جرم سیاسی).....	۱۲۶.....	التقاذف (قذف یکدیگر).....
۱۳۸.....	جز الشعر (بریدن مو).....	۱۲۷.....	التقاص.....
۱۳۹.....	الجزية.....	۱۲۸.....	التقبیل (بوسیدن).....
۱۴۰.....	الجلاد.....	۱۲۸.....	التقیة.....
۱۴۰.....	الجلد (شلاق، تازیانه).....	۱۲۹.....	تکرار الجرمة (تکرار جرم).....
۱۴۰.....	الجنایة.....	۱۳۰.....	تکرار القسم.....
۱۴۱.....	جنایة الأب (جنایت پدر).....	۱۳۰.....	التکلیف.....
۱۴۱.....	الجنون (دیوانگی).....	۱۳۰.....	التلف.....
۱۴۲.....	الجنون الأدواری.....	۱۳۰.....	التماثل.....
۱۴۲.....	الجنون الإطباقی.....	۱۳۰.....	التمییز.....
۱۴۲.....	الجنون المطبق.....		

باب «ج»

الجهاد.....	۱۴۲
المجهل.....	۱۴۳
باب «خ»	
الخائن.....	۱۵۵
الخارصة.....	۱۵۵
الخطأ.....	۱۵۵
الحناق (خفه کردن).....	۱۵۵
الحيانة.....	۱۵۵
باب «ح»	
الحارصة.....	۱۴۵
الحبس.....	۱۴۵
الحد.....	۱۴۶
حدّ الحرابة.....	۱۴۷
حدّ الردّة.....	۱۴۷
حدّ الزنا.....	۱۴۷
حدّ السحق.....	۱۴۷
حد السرقه.....	۱۴۷
حدّ شرب الخمر.....	۱۴۷
حدّ القذف.....	۱۴۷
حدّ القيادة.....	۱۴۷
حدّ اللواط.....	۱۴۷
الحدود.....	۱۴۷
الحرابة.....	۱۴۷
الحرام.....	۱۴۷
الخيرز.....	۱۴۷
الحقّ.....	۱۴۸
حقّ الله.....	۱۴۹
حقّ الناس.....	۱۵۰
الحُكْرَة.....	۱۵۱
الحكم.....	۱۵۱
الحكم القیابی.....	۱۵۲
الحكومة.....	۱۵۲
المخلف.....	۱۵۲
الحيلة.....	۱۵۲
باب «دال»	
دائم الخمر.....	۱۵۷
الدائمة.....	۱۵۷
الدائمة.....	۱۵۷
الدائمة.....	۱۵۷
الذرة (بازداشتن، مانع شدن).....	۱۵۷
الدعوى.....	۱۵۸
الدفاع.....	۱۵۸
الدفاع الشرعی (دفاع مشروع).....	۱۵۹
دفع المَطْلَع على العورات (بازداشتن کسی که به خانواده انسان می نگرد).....	۱۶۰
الدية.....	۱۶۰
دية الاحمرار (مسخی).....	۱۶۲
دية الأذرة (فتق).....	۱۶۲
دية الأذن (گوش).....	۱۶۲
دية إزالة البكارة.....	۱۶۲
دية السنّ (دندان).....	۱۶۳
دية الإصبع (انگشت).....	۱۶۳
دية الإقضاء.....	۱۶۳
دية الألیة (باسن).....	۱۶۳
دية الإنزال (توانایی ریزش منی).....	۱۶۴
دية الأنف (بینی).....	۱۶۴

دیه البصر (بینایی)..... ۱۶۴	دیه اللّٰحی (فک)..... ۱۷۲
دیه البُعْصُوص (دنبالچه)..... ۱۶۴	دیه اللسان (زبان)..... ۱۷۳
دیه الترقوة..... ۱۶۵	دیه المرأة (زن)..... ۱۷۳
دیه الثدي (پستان)..... ۱۶۵	دیه المنفعة..... ۱۷۳
دیه الجائفة..... ۱۶۵	دیه النافذة (نوعی زخم)..... ۱۷۳
دیه الجیفن (پلک)..... ۱۶۶	دیه النخاع..... ۱۷۴
دیه الجنایة علی المیت (جنايت بر مرده)..... ۱۶۶	دیه النفس..... ۱۷۴
دیه الجنین..... ۱۶۶	دیه الهدب (مژه)..... ۱۷۴
دیه الحاجب (ابرو)..... ۱۶۶	دیه الید (دست)..... ۱۷۴

باب «و»

دیه الذمّی و الذمّیة..... ۱۶۷	الرائش (واسطه رشوه)..... ۱۷۵
دیه الذوق (چشایی)..... ۱۶۷	الراشئ (رشوه دهنده)..... ۱۷۵
دیه الرجل..... ۱۶۸	الریا..... ۱۷۵
دیه سلس البول (عدم کنترل ادرار)..... ۱۶۸	الرجم (سنگسار)..... ۱۷۶
دیه السمع (شنوایی)..... ۱۶۸	الرده (کمک، یار)..... ۱۷۷
دیه الشجّاج (دیه زخمهای سر)..... ۱۶۸	ردّ الدیة (برگرداندن دیه)..... ۱۷۷
دیه الشعر (مو)..... ۱۶۹	الردّة (ارتداد)..... ۱۷۸
دیه الشفة (لب)..... ۱۶۹	الرشوة..... ۱۷۸
دیه الشفر (لب آلت تناسلی زن)..... ۱۶۹	الرصدی (کمین کننده، سر راه بگير)..... ۱۷۸
دیه الشمّ (بوایی)..... ۱۷۰	رفع القلم..... ۱۷۸
دیه الصوت (صدا)..... ۱۷۰	

باب «ز»

دیه الضلع (دنده)..... ۱۷۰	الزاجر..... ۱۷۹
دیه الظفر (ناخن)..... ۱۷۰	الزانی..... ۱۷۹
دیه الظهر (کمر)..... ۱۷۱	الزانية..... ۱۷۹
دیه العظم (استخوان)..... ۱۷۱	الزجر..... ۱۷۹
دیه العقل..... ۱۷۱	الزحام (ازدحام)..... ۱۸۰
دیه العنق (گردن)..... ۱۷۱	الزنا..... ۱۸۰
دیه العين (چشم)..... ۱۷۲	
دیه اللحية (ریش)..... ۱۷۲	

شهادة الزور (شهادت دروغ)..... ۱۹۶
شهر السیف (آختن شمشیر)..... ۱۹۶
الشیخ (زخمهای سر)..... ۱۹۶

باب «صاد»

الصیاح (فریاد)..... ۱۹۷

باب «ضاد»

الضامن..... ۱۹۹
الضرب و الجرح..... ۱۹۹
الضیقت (بسته صد ترکه)..... ۱۹۹
الضیمان..... ۱۹۹
ضمان الجریرة..... ۲۰۰
ضمان العاقلة..... ۲۰۰

باب «طاء»

الطائفة..... ۲۰۱
الطراز (دزد)..... ۲۰۱
الطلیع (نگهبان، مراقب راه)..... ۲۰۲

باب «ظاء»

الظفر (دایه)..... ۲۰۳

باب «عین»

العاقلة..... ۲۰۵
العدوان..... ۲۰۶
عدول الشاهد..... ۲۰۶
العذر..... ۲۰۷
العفو..... ۲۰۷
علم القاضی..... ۲۰۸

باب «سین»

سأب النبی..... ۱۸۳
الساحر..... ۱۸۳
السارق..... ۱۸۳
السارقة..... ۱۸۳
ساقی المُرقد (نوشاننده داروی خواب آور)..... ۱۸۳
السبّ (دشنام)..... ۱۸۳
السجن (زندان)..... ۱۸۴
السحاق (مساحقه)..... ۱۸۴
السحر (جادوگری)..... ۱۸۴
السحق (مساحقه)..... ۱۸۵
سرایة الجنایة..... ۱۸۵
السرقه..... ۱۸۶
سرقة الإنسان (آدم‌ربایی)..... ۱۸۷
سقط الجنین..... ۱۸۷
سقوط العقوبات (سقوط مجازاتها)..... ۱۸۸
السُّکر (مستی)..... ۱۸۸
السمحاق..... ۱۸۹
السوط (تازیانه)..... ۱۸۹

باب «شین»

الشبهة..... ۱۹۱
الشیجاج (زخمهای سر)..... ۱۹۱
شرائط التکلیف..... ۱۹۳
شرائط التقصاص..... ۱۹۴
شرب الخمر (شرابخواری)..... ۱۹۴
الشیمرأخ (ترکه، وسیله‌ای برای اعمال مجازات
به بیمار)..... ۱۹۵
الشهادة (گواهی دادن)..... ۱۹۵

العمد..... ۲۰۸	القتل شبه العمد..... ۲۱۸
العَتَت (مشقت و سختی)..... ۲۰۹	قتل العمد..... ۲۱۹
العُنف..... ۲۰۹	قتل الغيلة..... ۲۱۹
	القتل في الزحام (قتل بر اثر ازدحام)..... ۲۱۹
	القتل في الفراش (قتل در بستر، همسرکشی)..... ۲۲۰
	القتل المانع من الإرث (قتل مانع ارث)..... ۲۲۱
	القتل مع الاعتقاد بالهدر (قتل با اعتقاد به مهذورالدم بودن مقتول)..... ۲۲۱
	قتل الولد (قتل فرزند)..... ۲۲۱
	قتل ولد الزنا..... ۲۲۲
	قدح الشاهد (ایراد به شاهد)..... ۲۲۲
	القذف..... ۲۲۳
	القسامة..... ۲۲۴
	قسامة الكافر..... ۲۲۵
	القسم..... ۲۲۵
	القصاص..... ۲۲۵
	القصد..... ۲۲۶
	قصد القتل..... ۲۲۷
	قضاء الدين..... ۲۲۸
	القطع (بریدن، قطع کردن)..... ۲۲۸
	القطع من خلاف (بریدن دست چپ و پای راست و بالعکس)..... ۲۲۹
	القلع (کندن)..... ۲۲۹
	القمص..... ۲۳۰
	القواد..... ۲۳۰
	القود (قصاص)..... ۲۳۰
	القيادة (قوادی، جاکشی)..... ۲۳۰
	قيام اليَنة..... ۲۳۰
	باب «غین»
الغالب (خائن)..... ۲۱۱	
الغرامة (جزای نقدی)..... ۲۱۱	
الغصب..... ۲۱۲	
الغلول (خیانت)..... ۲۱۲	
الغیبة..... ۲۱۲	
الغيلة (کشتن پنهانی، ترور)..... ۲۱۲	
	باب «ف»
الفاجر..... ۲۱۳	
فاصل الدية..... ۲۱۳	
الفجور..... ۲۱۳	
الفحشاء..... ۲۱۴	
فرار المرجوم (فرار رجم‌شونده)..... ۲۱۴	
الفقأ (کور کردن، درآوردن چشم از حدقه)..... ۲۱۴	
الفُقَاع (آب جو)..... ۲۱۴	
	باب «قاف»
القادح (قدح و ایراد کننده)..... ۲۱۵	
القاذف (قذف کننده)..... ۲۱۵	
قاضی التحکیم..... ۲۱۵	
القاعدة..... ۲۱۵	
القائمة (حیوان جموش)..... ۲۱۶	
قبح العقاب بلا بیان..... ۲۱۶	
القتل..... ۲۱۷	
قتل الخطأ..... ۲۱۷	

٢٤٤ الجفَى عليه

٢٤٤ المحاربة

٢٤٥ المحتال (كلامبردار)

٢٤٥ المحرز (در حرز)

٢٤٥ المحصن

٢٤٥ محقون الدم

٢٤٥ المحكوم عليه

٢٤٥ المختفى (كسى كه نبش قبر مى كند)

٢٤٥ المختلس

٢٤٥ المخدرة (زن با حجاب)

٢٤٥ المدعى

٢٤٥ المدعى عليه

٢٤٥ مدمن الخمر (معتاد به شرب خمر)

٢٤٥ المراهق (نوجوان)

٢٤٦ المرتد

٢٤٦ المرتشى

٢٤٦ المساحقة

٢٤٦ المسؤولية الجنائية

٢٤٧ مسؤولية الظنر (مسؤوليت دايه)

٢٤٧ المستأمن

٢٤٧ المستلب (رباينده، دزد)

٢٤٧ مسقطات اللوث

٢٤٧ المسكر

٢٤٧ المصانعة (رشوه)

٢٤٨ مصلحة العقوبة (مصلحت مجازات)

٢٤٩ المضاجعة (همبستری)

٢٤٩ المعانقة (بغل کردن)

٢٤٩ معصوم الدم

٢٤٩ المعصية

٢٤٩ المفسد في الأرض

باب «كاف»

٢٣١ كبائر الإثم (گناهان كبريه)

٢٣٢ كتمان الشهادة (پوشاندن شهادت)

٢٣٣ الكفارة

باب «لام»

٢٣٥ اللطمة (سيلي، ضربه)

٢٣٥ اللعان

٢٣٦ اللقاح الصناعي (بارورى مصنوعى)

٢٣٧ اللواط

٢٣٨ اللوث

باب «ميم»

٢٤١ الماجن (بى مبالات)

٢٤١ المال

٢٤٢ مال الغير

٢٤٢ المال المسروق

٢٤٢ المال المشترك

٢٤٣ المأمومة

٢٤٣ المباح

٢٤٣ المباشرة

٢٤٣ المَبْنُج (بنگى)

٢٤٣ المتجاهر

٢٤٣ المتلاحمة

٢٤٣ المتواطئ (تباىي كتنده)

٢٤٣ المثلة

٢٤٤ مجالسة شارب الخمر (همشینی با شرابخوار)

٢٤٤ المَجْبُوب (آلت بریده)

٢٤٤ المجنون

۲۴۹.....	المُفلس.....
۲۴۹.....	المقاصّة (نقاص).....
۲۴۹.....	المَقْتَل (کشتگاه).....
۲۴۹.....	المقذوف (قذف شده).....
۲۵۰.....	الملاعنة (لعان کردن).....
۲۵۰.....	المنتهب (غارنگر، دزد).....
۲۵۰.....	المنقّلة.....
۲۵۰.....	المهاوش (غوغا و آشوب).....
۲۵۰.....	مهدور الدم.....
۲۵۱.....	موت الدماغ (مرگ مغزی).....
۲۵۲.....	الموضحة.....

باب «واو»

۲۶۳.....	الواجب.....
۲۶۳.....	الواشمة (علامتگذار، خالکوب).....
۲۶۳.....	الوديعة.....
۲۶۴.....	الوزر (گناه).....
۲۶۴.....	الوسم (داغ کردن).....
۲۶۴.....	الوشم (داغ نهادن).....
۲۶۴.....	الوطء (وطی).....
۲۶۵.....	الوطء بالشبهة.....
۲۶۵.....	وطء الهیمة (وطی حیوان).....
۲۶۵.....	وطء المیت.....
۲۶۶.....	وطء الحائض.....
۲۶۶.....	الوقاية (پیشگیری).....
۲۶۷.....	الولی.....

باب «نون»

۲۵۳.....	النايش.....
۲۵۳.....	الناخسة (نیش زننده به حیوان).....
۲۵۳.....	الناشر.....
۲۵۳.....	الناشزة.....
۲۵۴.....	ناظر القتل (مراقب و نگهبان قتل).....
۲۵۴.....	النافذة.....
۲۵۴.....	النباش.....
۲۵۴.....	النیز (لقب نهادن).....
۲۵۵.....	نیش القبر.....
۲۵۵.....	النبيذ.....
۲۵۶.....	النشال (جیب زن).....
۲۵۶.....	النشوز.....
۲۵۷.....	النصاب.....
۲۵۷.....	النظر (نگاه، مراقبت).....
۲۵۷.....	النفقة.....
۲۵۷.....	نفی البلد (تبعید).....
۲۵۸.....	نفی الولد (انکار نسب فرزند).....

باب «ه»

۲۶۹.....	الهاشمة.....
۲۶۹.....	هتك الحُرز.....
۲۶۹.....	الهجا.....
۲۶۹.....	الهجر (رها کردن، ترک کردن).....
۲۷۰.....	المُجَو.....
۲۷۰.....	المُهدر.....

منابع فقه شیعه.....	۲۷۵
منابع دیگر شیعه.....	۲۷۸
منابع فقه زیدی.....	۲۷۹
منابع فقه اهل سنت.....	۲۷۹
منابع دیگر اهل سنت.....	۲۸۱
مقالات مربوط به فقه جزا.....	۲۸۲
منابع حقوقی.....	۲۸۶

باب «ی»

الیمین (قسم، سوگند).....	۲۷۱
الیمین الفموس (سوگند دروغ).....	۲۷۲
کتاب‌شناسی.....	۲۷۳
منابع روایی.....	۲۷۴
کتاب لغت و معاجم.....	۲۷۴

سخن ناشر

امروزه با گسترده‌گی ساحت‌های متنوع علوم اسلامی، به ویژه دانش‌های فقه‌محور، نگارش معاجم و فرهنگ‌های موضوعی اهمیت قابل توجهی یافته است. این نکته، هنگامی اولویت دوچندان می‌یابد که بدانیم فقه جزایی، منبع عمده قانون مجازات اسلامی است. فرهنگ‌های تخصصی و اجمالی در زمینه واژه‌های تخصصی فقه جزاء، پژوهش را برای کارشناسان و محققان، روشمند و آسان کرده و سرچشمه‌های منابع عمده و بنیادین را نشان می‌دهد، ضمن آنکه مجموعه‌ای از اطلاعات معتبر و اساسی را در اختیار خوانندگان می‌گذارد.

مرکز پژوهش دانشگاه علوم اسلامی رضوی، در راستای تحقق بخشیدن به این مهم، تهیه و تدوین کتاب *واژه‌نامه تفصیلی فقه جزاء* را در برنامه پژوهشی خویش قرار داد. این کتاب با ابتکار عملی که در آن صورت گرفته است، حدود ۶۵۰ اصطلاح فقه جزایی را تبیین و تعریف تخصصی کرده است و امید است با نوآوری‌ای که دارد، خلأ ناشی از وجود یک فرهنگ فقه جزایی را به نوبه خود مرتفع سازد. این واژه‌نامه با مراجعه به بیش از ۳۰۰ منبع فقهی و حقوقی از منابع شیعی و اهل سنت، سامان یافته است. در هر مدخل، ابتدا تعریف فقهی آن ارائه می‌شود و گاه احکام حقوقی آن مورد اشاره قرار می‌گیرد و به آرای مشهور عالمان درباره آن تصریح می‌گردد و در پایان، منابع متنوعی از فقه شیعی و

اهل سنت و نیز کتب حقوقی برای خوانندگان فهرست می‌گردد.

کتاب حاضر، حاصل تلاش پژوهشگران این دانشگاه است که با اشراف و راهنماییهای دانشمند محقق آیه‌الله عباسعلی عمید زنجانی، سامان یافته و اینک در اختیار استادان، محققان و به ویژه دانشجویان رشته‌های حقوق جزا، فقه و مبانی حقوق اسلامی و دیگر علاقه‌مندان به مباحث فقهی و جزایی قرار می‌گیرد.

شایسته است از ریاست محترم دانشگاه به دلیل حمایت از انجام چنین طرحهایی و نیز استاد محترم راهنما و پژوهشگر محترم این مرکز، جناب آقای یعقوب خاوری (کارشناس ارشد رشته حقوق جزای دانشگاه علوم اسلامی رضوی) و همکاران ایشان (آقایان عباس غنی‌زاده، یوسف نورایی و مهدی علیزاده، کارشناس ارشد رشته حقوق، که در تحقیق برخی مدخلها ایشان را یاری نموده‌اند) تقدیر و تشکر شود. همچنین از همکاران واحد نشر؛ آقایان هادی بزدی ثانی، محمدسعید رضوانی و عبدالله غلامی قدردانی می‌گردد.

در پایان، از خوانندگان محترم، به ویژه استادان، دانش‌پژوهان و دانشجویان، انتظار می‌رود که ما را از راهنماییهای خود بهره‌مند سازند.

مرکز پژوهش دانشگاه علوم اسلامی رضوی

زمستان ۱۳۸۴

پیش‌گفتار

با پیشرفت دانش و گسترش آن در حوزه‌های مختلف، دستیابی تفصیلی به تمام موضوعات و مباحث علوم - حتی در یک رشته خاص - دشوار نموده است و یافتن موضوعی پژوهشی از میان کتابهای مختلف دشوارتر. این مسأله در دانش فقه نمود بیشتری دارد، زیرا پیشینه تخصصی بیشتر دانشها، در مقایسه با دانش فقه بسیار کوتاه است؛ فقه اسلامی، با پیشینه‌ای کم و بیش هزار ساله، به طور تخصصی بررسی می‌شده است و با گذر از مراحل مختلف پیشرفت خود، موضوعات گوناگونی را بررسی کرده که ارمغان آن نوشته‌ها و کتابهای فراوان فقهی است.

فقه اسلامی، مجموعه دستورها و قوانینی است درباره کردار و رفتار مکلفان که تمامی ابعاد زندگی آنان را در بر می‌گیرد. این قوانین که احکام اسلامی نام گرفته است، شیوه حیات فردی، اجتماعی و آرمانی انسان را بر اساس دین ترسیم می‌کند. اساس این قوانین و دستورها، کتاب نورانی قرآن و سنت پیامبر و جانشینان اوست.

مکلف، باید با مراجعه به منابع اصیل اسلامی، وظیفه رفتاری خود را در هر زمینه بیابد و به دستورات دین عمل کند. گستردگی منابع اسلامی و خلط مباحث درست و نادرست، موجب شده است که تمامی مسلمانان نتوانند با مراجعه مستقیم، دستور دینی خود را بیابند. از این‌رو دانش فقه ایجاد شده است تا کارشناسان و متخصصانی را پرورش دهد که از

منابع اصیل، نظر دین را درباره رفتارهای فردی و اجتماعی، استخراج و استنباط کنند. تخصص در فقه یا همان اجتهاد، خود مبتنی بر علومی است که اگر به خوبی فراگرفته نشود، تخصص فقهی نیز به دست نمی‌آید. از جمله این علوم است: ادبیات عرب (شامل صرف، نحو و علوم بلاغت)، علم حدیث (شامل درایة الحدیث، فقه الحدیث و...)، علم رجال (شناخت احوال راویان و درجه وثوق آنان) و نیز علم اصول که مقدمه ورود به فقه و اجتهادهای فقیهانه است و بدون یادگیری آن، نمی‌توان به استنباطهای فقهی دست زد و تنها باید به تقلید و نقل اقوال بسنده کرد. اما این تقلید از آن‌جا که مراجعه به متخصص است، نه تنها مایه نقص نیست، بلکه خردمندانه‌ترین کاری است که عقلای جهان بر آن انگشت می‌نهند و در کارهای روزمره خود به متخصص، مراجعه می‌کنند.

منابع احکام اسلامی، تعداد و حجیت آن، چگونگی استنباط از منابع، و جرح و تعدیل اخبار و راویان، در دانش اصول فقه به نقد و بررسی گذاشته می‌شود. در این دانش، به دنبال آنیم که از چه منابعی می‌توان به احکام اسلام دست یافت و چه کسانی بیانگر این احکامند و توان پاسخگویی به پرسشهای دینی را خواهند داشت.

منابع فقه اسلامی، در مرحله نخست قرآن و سنت، و سپس اجماع و عقل است. چندی و چونی استفاده از این منابع، در اصول فقه بیان می‌شود و نتیجه بحثهای اصولی، قواعد و قوانین و یا بیان معیارهایی است که در استنباطهای فقهی به کار می‌رود.

قرآن کریم، منبع اصلی در فرایند استنباط فقهی است و دیگر منابع در راستای این منبع جای می‌گیرد و اعتبار آن بسته به همسویی و هماهنگی با قرآن است. آیاتی که به نگرشهای فقیهانه می‌پردازد، «آیات الأحکام» نام دارد که در چیستی و چندی آن، اختلاف نظر است.

سنت، دومین منبع معتبر فقه اسلامی است که بیانگر سخن و رفتار و تأیید ضمنی (تقریر) معصوم است.

سومین منبع، اجماع است که حجیت آن منوط به بیانگر بودن رأی و نگرش معصوم است. بنابراین، اجماع به سنت برمی‌گردد، و از آن‌جا که عین سنت به دست ما نرسیده است، اجماع فقیهان بر مسأله‌ای، می‌تواند بیانگر نظر معصوم باشد.

چهارمین منبع که دانشمندان اسلامی درباره چارچوب و محدوده کارایی آن اختلاف

بسیار دارند، عقل است؛ هرچند شکی نیست که یکی از منابع استنباط احکام، عقل می‌باشد. شایان ذکر است که در فقه اهل سنت، تنها به سخن پیامبر و صحابه استناد می‌شود. در این فقه، می‌توان از منابعی دیگر همچون استحسان، مصالح مرسله، سد ذرایع و... سراغ گرفت.

اهمیت نگارش واژه‌نامه فقه جزا

یکی از منابع مهم در فقه، مباحث جزایی است. بخش جزایی فقه، به چهار بحث می‌پردازد که عبارت است از: قصاص، دیات، حدود و تعزیرات.

در قصاص، احکام قتل و جنایت بر اعضا و جوارح و مجازاتهای آن بررسی می‌شود، و در دیات، جزای مالی جرایم جسمی و جانی مشخص می‌گردد. در باب حدود نیز از جرایمی سخن می‌رود که «حق الله است و شرع»، مجازات آن را آشکارا، بیان کرده است و در آن هیچ تغییر و تبدیلی نیست. در بحث تعزیرات هم، به مجازاتهای غیر معینی پرداخته می‌شود که برای برخی جرایم، اجرا می‌گردد و تشخیص مقدار و اندازه آن، به عهده حکومت اسلامی است.

امروز با توجه به گستردگی مباحث فقه پژوهی و موضوعات مختلف آن، نگارش معاجم و فرهنگهای موضوعی اهمیت بسزایی یافته است، چه افزون بر این که در پردازش موضوعات گوناگون فقهی، تأثیر شایانی می‌نهد، پژوهش را روشمند و آسانتر می‌سازد.

این مهم در مباحث فقه جزا ضرورتی بیشتر می‌یابد، چه در میان معاجم فقهی مختلف، کمتر می‌توان از معجمی سراغ گرفت که به طور مستقل، اصطلاحات فقه جزا را گرد آورده و به توضیح آن پرداخته باشد.

نگاهی به معاجم فقهی، روشن می‌سازد که مداخل فقه جزا در مقایسه با مداخل دیگر این معاجم، بسیار اندک است. برای نمونه، به چند معجم، اشاره می‌کنیم:

۱- «معجم فقه الجواهر»، فرهنگ موضوعی-توضیحی «جواهر الکلام» تألیف محمدحسن نجفی، به کوشش دائرة المعارف فقه اسلامی در قم؛ دارای کم و بیش ۲۰۰۰ مدخل که حدود ۳۵۰ عدد آن، مربوط به فقه جزاست.

۲- «مصطلحات الفقه و معظم عناوین الموضوعیه»، تألیف علی مشکینی اردبیلی، دار الهادی، قم؛ دارای ۴۵۴ مدخل که ۸۷ مدخل آن، درباره فقه جزاست.

۳- «معجم المغنی»، فرهنگ موضوعی-توضیحی «المغنی» تألیف ابن قدامه، به کوشش وزارت اوقاف کویت؛ دارای حدود ۸۰۴ مدخل که ۷۰ مدخل جزایی دارد.

بنابراین، اهمیت نگارش واژه‌نامه‌ای تفصیلی درباره اصطلاحات فقه جزا اهمیتی دوچندان می‌یابد. از این رو، اندیشه نگارش چنین واژه‌نامه‌ای ما را واداشت تا به پژوهش در این باره دست زنیم. ارمغان این پژوهش دو ساله کتاب حاضر است که واژه‌نامه تفصیلی فقه جزا نام گرفته و با بهره‌گیری از ۳۰۰ منبع معتبر فقهی و قانونی، به توضیح الفبایی بیش از ۵۰۰ اصطلاح فقه جزا پرداخته است.

در پژوهش و نگارش این واژه‌نامه، سه مرحله را پشت سر نهادیم؛ نخست به مأخذشناسی پرداختیم و منابع معتبر لغوی و فقهی را مشخص کردیم. با این که پایه پژوهش خود را بر استفاده مستقیم از منابع دست اول فقهی، استوار ساخته بودیم، از مراجعه به دانش‌نامه‌ها، فرهنگها و حتی مقالات، خود را بی‌نیاز نپنداشتیم.

افزون بر این، در مرحله مأخذشناسی، تنها به منابع فقهی شیعه بسنده نشد، بلکه با بررسی منابع فقهی دیگر مذاهب اسلامی، کتاب‌شناسی خود را در ۶ مذهب شیعی، زیدی، مالکی، حنفی، شافعی و حنبلی، سامان دادیم.

در مرحله دوم، به اصطلاح‌گزینی فقه جزا پرداختیم و پس از فیش‌برداری و یادداشت مطالب لازم، به مرحله سوم، گام نهادیم. در این مرحله، مطالب یادداشت شده را پردازش کردیم.

در پردازش مطالب، تعریف لغوی و اصطلاحی مداخل را آورده‌ایم. در تعریف اصطلاحی توجه به این نکته ضروری بود که گاه تعریف اصطلاحی با تعریف لغوی یکی است، اما در مداخلی که این دو تعریف، متفاوت بود، تعریفی را که فقیهان ارائه داده‌اند ذکر کردیم و اگر هم تعریفی داده نشده است، به تعریفی انتزاعی پرداختیم که چه‌بسا غیر واقعی نماید. در تعاریف و احکام فقهی، تلاش شده است نگرش مشهور و نیز آرای مخالف را یاد آوریم و با نشانی به منبع، سخن خویش را مستند سازیم.

در پایان هر مدخل، منابعی ذکر شده است که برای مطالعه بیشتر خواننده است و مربوط به مدخل. این منابع، سه حوزه فقه شیعه، فقه سنت و منابع حقوقی و قانونی را در بر می‌گیرد که با نشانه‌هایی اختصاری، مشخص شده است.

در پایان، بر خود لازم می‌دانم که از راهنمایهای بی‌دریغ استاد آیه‌الله عمید زنجانی سپاسگزاری کنم. همچنین بایسته است که از دوستان و پژوهشگران ارجمند، آقایان مهدی علیزاده^۱، عباس غنی‌زاده، یوسف نورایی^۲ و محمدعلی قاسمی قدردانی کنم که مرا در فیش‌برداری و نگارش برخی مداخل، یاری رساندند.

اذعان دارم که این اثر همچون دیگر کارهای بشری، به دور از کاستی و لغزش نیست. از این رو، رهین منت خواهم گشت اگر خوانندگان فرهیخته، مرا از لغزشها و کاستیهای اثر آگاه سازند.

یعقوب خاوری

دانشگاه علوم اسلامی رضوی

۱. نگارش واژه‌های اجراء العقوبة، الإحضار، الأحكام التکلیفیه، إذن الحاكم، الأرض، استرداد المجرم، الاشتباه، البرائة، الإعسار، إعانات الشهود، الإعناف فی الجماع، الإقرار، إلقاء السم، التحکیم، التدلیس، التسمیم، التشريع، تغییر الجنسیة، التقاذف، التقاص، اللقاح الصناعی، الحبس، الحق، حق الله، حق الناس، الحكم، المحکم الفیائی، الحكومة، الحيلة، الدعوی، الربا، العنف، القتل فی الزحام، النکول.
۲. نگارش واژه‌های الاحتیاط فی الدماء، الارتداد، الاشتراك فی الجنایة، الأعذار الفقہیة، الإنسداد فی الأرض، أهل الذمة، البدعة، البغی، البیئة، التترس، التجری، التحلیف، تحمّل الشهادة، ترك الإنفاق، التزویر، التستر، التظاهر بالفسق، التقیة، الجزية، الحد، الزجر، سقط الجنین، شرائط التکلیف، الشهادة، الضمان، الفحشاء، قتل الخطأ، القتل شبه العمد، قتل العمد، الکفارة، مهدور الدم، موت الدماغ.

دارد، دنبال کنند و بدون اتلاف وقت و پرداختن به موضوعات و مسائلی که مد نظر آنها نیست، به مقصد خود نائل آیند و استدلالات فقهی را در یک موضوع، به طور جداگانه مورد مطالعه قرار دهند و هر کجا که موضوع مورد نظر با موضوعات دیگر در ارتباط است، بتوانند مستقیماً به موضوعات فرعی نیز مراجعه و ادله و ثبات آن را مرور نمایند.

«فقه موضوعی» چون «تفسیر موضوعی» در دو قرن اخیر به جز دو انگیزه فوق از عامل دیگری نیز برخوردار بوده و سخت تحت تأثیر آن، مورد توجه قرار گرفته است. می‌توان این عامل را در توسعه عرصه‌های فقهی جستجو نمود. امروز فقه به مثابه دریای پهناور و عمیقی است که دسترسی به همه ابعاد و گستره آن برای یک محقق و فقیه کار آسانی نیست. محققان در مسائل فقهی برآنند تا به مقدار عطشی که دارند از این دریا بهره ببرند. امکان‌پذیر نمودن چنین درخواستی و فراهم نمودن پاسخ به این نیاز، موضوع‌بندی فقه را به نحوی که هر مسأله و موضوعی در جایگاه منطقی خود قرار گیرد و ارتباط علمی آن با دیگر موضوعات مشخص گردد، ضرورتی است که حاملان فقه و حامیان آن باید برای تحقق بخشیدن به این وظیفه علمی و شرعی، کار موضوع‌بندی فقه و طبقه‌بندی فقهی را به طور جدی مورد امعان نظر قرار دهند.

بی‌گمان فقه جزا از مهمترین بخشهای مهم فقه محسوب می‌شود که به لحاظ اجرایی نیز حائز اهمیت است و آنچه در مورد فقه به طور عام گفته شد، در خصوص فقه جزا نیز صادق می‌باشد و از این رو «فقه جزای موضوعی» جای خود را در عرصه علوم اسلامی باز نموده و بنا به ضرورت‌های عینی جامعه، توجه خاص محققان را به سوی خود می‌طلبد.

امروز نیاز به فقه موضوعی به طور عام، و فقه جزای موضوعی به طور خاص در دو سطح، مطرح و مورد نیاز محافل علمی قرار گرفته است: نخست در سطح اجتهادی برای فقهای که در استنباط احکام فقهی نیاز به فقه موضوعی دارند و می‌توان در این سطح از دو نوع کار علمی و تحقیقی که در فقه امامیه تحت عنوان *معجم فقه المجواهر* و نیز کار مشابهی که در فقه اهل سنت تحت عنوان *معجم المفهر فی الفقه الحنبلی* انجام گرفته، نام برد.

دوم، در سطح عملی و دانشگاهی که معمولاً ادله احکام بدان گونه که اهل استنباط تحقیق کرده‌اند، مورد بحث قرار می‌گیرد و محققان با شیوه اجتهاد آشنا و آرای فقها را با توجه به دلایل فقهی که ارائه داده‌اند مورد مطالعه قرار می‌دهند. کتابهای حقوقی و فقهی

که در سطح دانشگاه عرضه می‌شود، بیشتر در این راستا قرار می‌گیرد و اهداف آموزش حقوق و فقه در مراکز دانشگاهی مربوطه، چنین سبک و اسلوبی را می‌طلبد که متأسفانه در فقه جزای موضوعی نه تنها به مقدار کافی ارائه نشده، اصولاً جای آن کاملاً خالی است.

اگر با این دید کار تحقیقی *واژه‌نامه تفصیلی فقه جزا* را مورد بررسی و ارزیابی قرار دهیم، نه تنها ابتکار عمل را در آن به وضوح می‌بینیم، بلکه آن را در سطح پژوهشی که می‌بایست انجام گیرد می‌یابیم. گردآوری حدود پانصد و شصت اصطلاح در رابطه با فقه جزای موضوعی و ارائه خلاصه و فشرده مباحث فقهی مربوط به هر یک، آن هم به توسط یک محقق، کار آسانی به نظر نمی‌رسد.

امروز این دسته از محققان جوان کم نیستند که در محیطهای پژوهشی اسلامی مانند دانشگاه علوم اسلامی رضوی دست به کارهای بزرگی می‌زنند که گاه اساتید در انجام چنین کارهایی، احساس ناتوانی می‌کنند. بی‌گمان چنین جرأتی از سوی محققان جوان، نوید صبح صادقی را می‌دهد که در آن، آرمان تولید علم و اعاده حیثیت گذشته تمدن بزرگ اسلامی قابل تحقق است.

من به نوبه خود چندین بار کار پژوهشی جناب آقای خاوری را مورد مطالعه و بررسی قرار دادم و هر بار تذکر یا تذکراتی در جهت تکمیل این مجموعه ارائه دادم و هر بار آن را کاملتر از گذشته دیدم به گونه‌ای که آغاز و فرجام این کار پژوهشی فقط در عنوان مشترک بود و در ماهیت کار کاملاً متفاوت و متمایز بود؛ و بحمدالله نتیجه آن هرچند در مقایسه با آغاز کار، غیرمنتظره بود، لکن با پشتکار علمی و تلاش پژوهشی که مؤلف آن در پیش گرفته بود کاملاً قابل پیش‌بینی بود که به واقعیت پیوست.

ارزش این اثر تنها در جمع‌آوری اصطلاحات فقه جزا و ترتیب واژگان تفصیلی فقه جزا نیست، ارائه فشرده مباحث فقه استدلالی که گاه به صراحت و گاه به اشاره بیان شده و نیز ارائه مآخذی که می‌توان در هر موضوع، ادله تفصیلی مسائل فقهی مربوط به هر واژه را در آن منابع، جستجو نمود از ویژگیهای آن به شمار می‌آید.

امروز عمده‌ترین کار آموزش در تحصیلات تکمیلی آشنا نمودن دانش‌پژوهان به منابع معتبر است که هرگاه ضرورتی به مراجعه و اطلاع تفصیلی داشته باشند بتوانند به منابع آن رجوع و به یافته‌های جدیدی دست یابند. در *واژه‌نامه تفصیلی فقه جزا* سعی شده است ضمن

ارائه بحث کوتاهی در زمینه هر یک از موضوعات فقه جزا منابع معتبر برای اطلاع تفصیلی از فقه استدلالی آن موضوع معرفی و امکان دستیابی محققان به مباحث تفصیلی فراهم گردد.

نکته آخر در این مقدمه کوتاه آن است که هرچند تعییراتی چون واژگان، اصطلاحات، تزاروس و موضوعات، هر یک دارای مفهوم خاص خود می‌باشند اما در این کتاب، واژه‌های فقه جزا در حقیقت بیانگر همان موضوعات فقه جزاست، بدین معنا هستند که هر واژه‌ای، موضوعی را در فقه جزا تداعی می‌نماید.

بی‌گمان علاقه‌مندان به «فقه جزای موضوعی» از کار پر زحمت پژوهشی که مؤلف محترم در این اثر ارزشمند متحمل گردیده استقبال، و از این کتاب بهره کافی خواهند برد و این نتیجه علمی همراه با اجر معنوی و اخروی در حقیقت بهترین پاداش تلاش شبانه روزی مؤلف محترم آن می‌باشد که بی‌شک رضای الهی و خشنودی حضرت ثامن الحجج علیه السلام و طیب خاطر ولی عصر علیه السلام را برای وی به ارمغان خواهد آورد.

تهران - دفتر مطالعات و تحقیقات علوم اسلامی

عباسعلی عمید زنجانی

۱۹ دی ماه ۱۳۸۳

نشانه‌های اختصاری

*: بیانگر وجود مدخل اصلی^۱

—: ارجاع به مدخل

نک: نگاه کنید به

/: شماره سمت راست، شماره جلد و شماره سمت چپ، شماره صفحه.

ر.ک: بیانگر رجوع به منابع بیشتر (در این جا)

ف.ش: فقه شیعه

ف.س: فقه سنت

ح.ج: حقوق جزا

م: ماده یا مواد

ق.م.ا: قانون مجازات اسلامی

ق.ت.ح: قانون تعزیرات حکومتی

ق.ت.م.ا.ا.ک: قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا، اختلاس و کلاهبرداری

ق.م.ج.ن.م.ج.ا.ا: قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

ق.ح.ب.ا.ج.م: قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگلها و مراتع

ق.آ.د.ک.د.ع.ا: قانون آیین دادرسی کیفری دادگاههای عمومی و انقلاب

ق.آ.د.ک: قانون آیین دادرسی کیفری

ق.ا.ر: قانون ایمنی راهها

ق.ن.ر.ج.ر: قانون نحوه رسیدگی به جرایم رانندگی

۱. گاهی علامت* بر روی ترجمه مدخل قرار گرفته است و مدخل به صورت عربی است.